

Handboek voor gemeenten

OP WEG NAAR EEN
**ROOKVRIJE
GENERATIE**

Inhoudsopgave

Inleiding	3
1. Agendering en draagvlak	4
Agendering	4
Interne betrokkenheid	5
Extern draagvlak	5
2. Beleidsformulering	6
Beleidsdoelen	6
Beleidsvorming en besluitvorming	8
Communicatie	8
3. Beleidsuitvoering	9
Plan opstellen	9
Voorbeelden van activiteiten	9
4. Evaluatie	10
Voorbeelden van evaluatie	10
Borging	10
Bijlagen	11
Landelijke situatie (januari 2025)	11
Wetten en landelijke akkoorden	11
Ondersteuning voor gemeenten	12

Inleiding

Rookvrije Generatie

De beweging 'Op weg naar een Rookvrije Generatie' is een initiatief van Hartstichting, KWF en Longfonds vanuit de samenwerking Gezondheidsfondsen voor Rookvrij. We vinden het belangrijk dat alle kinderen de kans krijgen om volledig rookvrij op te groeien. Rookvrij betekent ook vrij van alle andere vormen van nicotinegebruik, zoals e-sigaretten (vapes) en nicotinezakjes. Een Rookvrije Generatie is ook nicotinevrij. Onze ambitie is dat er in 2035 een Rookvrije Generatie is: kinderen die in 2017 geboren zijn, zijn dan 18 jaar. Deze kinderen groeien rookvrij op en gaan zelf niet roken.

Iedere week raken honderden kinderen in Nederland verslaafd aan nicotine. Ruim de helft van de mensen die blijft roken overlijdt aan de gevolgen hiervan. Roken kan ziekten veroorzaken zoals kanker, hart- en vaatziekten en luchtwegziekten. In Nederland gaat dat om bijna 700.000 mensen met een chronische ziekte als gevolg van tabak. Ook van meerroken kunnen mensen ernstig ziek worden en er zelfs aan doodgaan. In totaal overlijden in Nederland jaarlijks 20.000 mensen aan de gevolgen van (mee)roken. Dat steeds meer mensen zich inzetten voor een Rookvrije Generatie is dus hard nodig!

Als gemeente 'Op weg naar een Rookvrije Generatie'

Gemeenten leveren een belangrijke bijdrage 'Op weg naar een Rookvrije Generatie'. De meeste Nederlandse gemeenten zijn dan ook actief. Dit kan op verschillende manieren. Bijvoorbeeld door openbare ruimten, speel- en sportplekken, openbaar vervoer en terrassen rookvrij te maken, eventueel met samenwerkingspartners. Zo worden kinderen beschermd tegen meerroken en tegen de verleiding om later zelf te gaan roken. Of door aandacht te hebben voor stoppen met roken. Daarnaast kun je de Rookvrije Generatie met concrete doelen en activiteiten opnemen in een lokaal (preventie)akkoord of Nota Gezondheidsbeleid.

Handboek

In dit handboek staan vier onderdelen die van belang zijn voor gemeentelijk beleid en activiteiten voor een Rookvrije Generatie en tabaksontmoediging. Het biedt inspiratie en handvatten gebaseerd op ervaringen uit de praktijk. Voorbeelden van beleidsdocumenten, moties en plannen van andere gemeenten vind je op de [website](#) van de Rookvrije Generatie. Aan het einde van dit document staat een overzicht van de landelijke wetten en akkoorden en landelijke partijen waar gemeenten terecht kunnen voor ondersteuning. We adviseren om in een vroeg stadium contact te zoeken met de [GGD](#).

1 Agendering en draagvlak

Agendering en het creëren van draagvlak is een belangrijke stap voor het bepalen van de lokale aanpak. Zowel intern als bij lokale partijen en inwoners. Voor een goed beeld helpt het om argumenten op een rij te zetten en informatie over de lokale situatie te verzamelen. Vervolgens kun je met belangrijke partijen in de gemeente in gesprek gaan om draagvlak in kaart te brengen en te creëren. Verzamel informatie, meningen, belangen en mogelijkheden van interne en externe belanghebbenden. Het is goed om ook kinderen te betrekken, bijvoorbeeld via een kinderraad. Veel draagvlak kan het lokale bestuur motiveren om zich in te zetten.

Agendering

Roken is de belangrijkste vermijdbare oorzaak van ziekte en sterfte. Zo komen veel gevallen van kanker, hart- en vaatziekten en COPD door roken. Roken is ook de belangrijkste oorzaak van sociaaleconomische gezondheidsverschillen. Als gemeente inzetten op een Rookvrije Generatie en tabaksontmoediging betekent gezondheidswinst voor inwoners. Hierbij kun je denken aan: het aantal (nieuwe) rokers verlagen en daarmee ziekte en sterfte voorkomen, blootstelling aan tabaksrook en meer roken voorkomen en gezondheidsverschillen verkleinen.

Wanneer je als ambtenaar aan de slag gaat met tabaksontmoedigingsbeleid of rookvrij activiteiten is het belangrijk om informatie over de lokale situatie te verzamelen. Bijvoorbeeld het percentage rokers in de gemeente of het lokale stoppen-met-rokenaanbod. Formuleer daarnaast argumenten om ambtelijke en bestuurlijke betrokkenheid te creëren.

Hieronder vind je argumenten van andere gemeenten voor rookvrij:

“De gemeente werkt al jaren aan gezondheidsbevordering, dat staat ook in de Wet publieke gezondheid, maar aan roken werd nog weinig gedaan. Terwijl roken jaarlijks in Nederland 20.000 levens kost.”

Er beginnen nog altijd jongeren met roken en vaperen in onze gemeente. Dat zien we ook terug in de cijfers van de GGD. Daarom zetten we ons in voor een Rookvrije Generatie.

Onze gemeente zet zich in om gezondheidsachterstanden te verkleinen. We laten dat het verschil in rookgedrag misschien wel de belangrijkste oorzaak is van die verschillen.

Er zijn grote verschillen tussen gemeenten in percentages aan rokers, blijkt uit de GGD-gezondheidsmonitor. Toen we deze cijfers zagen, wilden we zelf ook aan de slag.

Vanuit de Wet maatschappelijke ondersteuning of de Zorgverzekeringswet is het een logische stap om je als gemeente in te zetten voor kwetsbare groepen. Vaak wordt er onder deze groepen gerookt.

Lokale cijfers laten de noodzaak zien om je als gemeente in te zetten voor een Rookvrije Generatie. Denk bijvoorbeeld aan lokale cijfers uit nalevingsonderzoek (het evalueren van de naleving van de Tabakswet) en kankercijfers.

Zoek in een vroeg stadium contact met de regionale GGD. De GGD kan bijvoorbeeld:

- Regionale en lokale gezondheidskennis beschikbaar stellen, bijvoorbeeld de lokale cijfers over roken
- Advies geven over de agendering en beleidsvorming
- Voorbeelden van andere gemeenten in de regio delen
- Verbinding maken met andere programma's, zoals Gezonde School en Kansrijke Start
- Rookvrije materialen beschikbaar stellen of uitlenen

Interne betrokkenheid

Om aan de slag te gaan met een Rookvrije Generatie en tabaksontmoedigingsbeleid is interne betrokkenheid belangrijk. Hierbij gaat het zowel om ambtelijke als bestuurlijke betrokkenheid. Gebruik hiervoor informatie over de lokale situatie en de argumenten.

Voor ambtelijke betrokkenheid is het goed om samen te werken met andere beleidsdomeinen. Door samen te werken kun je meer bereiken. Benader afdelingen zoals Maatschappelijke Ontwikkeling, Onderwijs, Jeugd, Zorg, Armoede, Sport en Ruimtelijke Ordening. Laat zien wat de raakvlakken zijn met die domeinen. De cijfers van lokaal rookgedrag en de gevolgen hiervan voor de samenleving zijn een goed startpunt voor een gesprek. Bijvoorbeeld de invloed van verslaving op schoolprestaties, het aantal inwoners dat in armoede leeft en rookt of het ziekteverzuim van werknemers in de gemeente. Zoek collega's bij verschillende afdelingen die enthousiast zijn over dit thema. Vorm een werkgroep en ga samen aan de slag. Hier kun je eventueel ook een GGD-adviseur bij betrekken.

De Rookvrije Generatie is vaak te koppelen aan andere gemeentelijke doelen en ambities, bijvoorbeeld een sportakkoord of een gezonde leefomgeving. Dit helpt voor bestuurlijke betrokkenheid. Maak hierbij gebruik van de landelijke draagvlakcijfers van de Rookvrije Generatie: 9 op de 10 Nederlanders vinden het belangrijk dat voorkomen wordt dat kinderen beginnen met roken.

Extern draagvlak

De positieve boodschap van de Rookvrije Generatie kun je gebruiken om relevante partijen in de gemeente te betrekken. Betrek lokale partijen die hun omgeving rookvrij kunnen maken of die dit al hebben gedaan. Of die ervaring hebben met stoppen-met-rokenondersteuning. Bijvoorbeeld scholen, sportverenigingen, scoutinggroepen, zorginstellingen, openbaar vervoer en horecaondernemers. Inventariseer welke locaties en partijen al rookvrij zijn, wie stoppen-met-rokenaanbod heeft en of ze een goed voorbeeld zijn voor andere partijen in de gemeente.

Voor extern draagvlak is het goed om het thema rookvrij te bespreken tijdens een bijeenkomst waar meerdere lokale partijen aanwezig. Sluit aan bij een bestaande bijeenkomst of organiseer zelf een bijeenkomst. Breng tijdens de bijeenkomst ieders belangen en mogelijkheden in kaart om samen te werken aan een Rookvrije Generatie en stoppen met roken. Daarnaast kun je in gesprek gaan met bewonersinitiatieven of inwoners en hun wensen en meningen in kaart brengen. Betrek hier ook kinderen uit de gemeente bij, bijvoorbeeld via een kinderraad.

Tips Meer weten over het creëren van draagvlak binnen de gemeente? Kijk op de website van het [Loket Gezond Leven](#).

Zijn partijen enthousiast en willen ze zelf ook aan de slag? Op de [website](#) van de Rookvrije Generatie kunnen partijen terecht voor stappenplannen en andere materialen om hun terrein rookvrij te maken.

2 Beleidsformulering

In deze stap maak je concreet welke beleidsdoelen de gemeente heeft voor een Rookvrije Generatie en tabaksontmoediging. Dit is afhankelijk van welke rol je als gemeente pakt. Betrek lokale partijen voor een integrale aanpak en samenwerking. Met de verzamelde informatie kun je het tabaksontmoedigingsbeleid en/of de activiteiten formuleren en dit laten vaststellen. Communiceer vervolgens wat je als gemeente wilt bereiken. In deze stap kun je eventueel de GGD om advies vragen.

Verschillende rollen als gemeente

Maatregelen hoeven niet direct groot te zijn, klein beginnen kan ook. Bijvoorbeeld door bestaande initiatieven te omarmen en ondersteunen. Bepaal de rol die je als gemeente wil spelen bij het realiseren van een Rookvrije Generatie en rookvrij leven.

De gemeente kan zich opstellen als:

Rolmodel

Geef als gemeente het goede voorbeeld ('practice what you preach'), bijvoorbeeld door de ingang van het gemeentehuis en andere gemeentelijke gebouwen rookvrij te maken. Maak gemeentelijke plekken rookvrij, zoals speel- en sportplekken in de openbare ruimte, gemeentelijke bushaltes en ingangen van bibliotheken. Zorg voor rookvrije materialen (bijvoorbeeld bordjes of stoeptegels) en naleving. Laat medewerkers het goede voorbeeld geven door niet te roken bij bijvoorbeeld sporthallen en tijdens onderhoudswerkzaamheden. Breng stoppen-met-rokenondersteuning bij medewerkers onder de aandacht.

Aanjager

Stimuleer organisaties proactief om rookvrij te worden, zoals sportverenigingen, zorgorganisaties en horeca-ondernemers. Roep hen op om mee te werken aan een Rookvrije Generatie en een rookvrij leven. Deel goede voorbeelden en verbind partijen met elkaar. Zet sociale wijkteams actief in om rookvrije omgevingen en stoppen met roken te bespreken en op de agenda te zetten. Of stel hiervoor stoppen-met-rokencoaches aan.

Ondersteuner

Ondersteun organisaties vraaggestuurd door materialen, informatie en/of de inzet van mensen beschikbaar te stellen. Zet bijvoorbeeld een lokale verenigingsadviseur, buurtcoach of een adviseur van de GGD in om organisaties te ondersteunen om rookvrij te worden of stoppen met roken te stimuleren.

Regelgever

Pas lokale regelgeving aan, zodat er meer rookvrije locaties ontstaan en stoppen met roken wordt meegenomen in de werkzaamheden. Mogelijkheden zijn:

- Het aanpassen van subsidievoorwaarden;
- Het aanpassen van verhuurconstructies en vergunningen;
- Het aanpassen van de algemene plaatselijke verordening (APV);
- Het opnemen van rookvrije omgevingen in de omgevingsvisie.

Beleidsdoelen

Een lokale probleemanalyse kan helpen om je gemeentelijke doelen te bepalen. Het geeft inzicht in de lokale problematiek en waar je impact kunt maken. Dit kun je samen met betrokken lokale partijen doen. De lokale cijfers van de GGD-monitors over rookgedrag in de gemeente kun je gebruiken als startpunt voor de huidige situatie. Breng bijvoorbeeld het percentage rokers in beeld per wijk, school of per doelgroep. Daarnaast is het goed om het huidige stoppen-met-rokenaanbod in kaart te brengen. Hiervoor kun je waar aanwezig de lokale sociale kaart gebruiken of kijken op ikstopnu.nl. Voor een compleet beeld van de stand van zaken kun je de ervaringen van lokale partijen met rookvrije omgevingen en stoppen met roken toevoegen. Bijvoorbeeld welke doelgroepen gebruikmaken van het stoppen-met-rokenaanbod. Kijk ook naar bestaand beleid van de gemeente over gezondheid of leefomgeving.

Lokale partijen betrekken

Veel partijen zijn al 'Op weg naar een Rookvrije Generatie'. Samenwerking met (lokale) partijen kan je gemeentelijke aanpak versterken. Op basis van het draagvlak kun je samen met partijen kijken naar de te formuleren beleidsdoelen. Betrek in het bijzonder partijen van omgevingen waar veel kinderen komen of met een publieke functie. Denk aan scholen, sportverenigingen, speeltuinverenigingen en buurthuizen. Of partijen in zorg en welzijn, zoals gezondheidscentra en sociale wijkteams.

Je kunt strategische doelen stellen of doelen op operationeel niveau. Dit is afhankelijk van de aanleiding om met een Rookvrije Generatie aan de slag te gaan, de rol die je als gemeente pakt en de politiek-bestuurlijke wensen. Voor de uitvoering is het goed om heldere en meetbare doelen te stellen.

Je kunt beleidsdoelen formuleren op het gebied van:

- **Rookvrije Omgeving:** De omgeving van fysieke locaties rookvrij maken
- **Rookvrij Opgroeien:** Voorkomen dat jongeren beginnen met nicotinegebruik
- **Rookvrij Leven:** Mensen die roken helpen om te stoppen met roken en om rookvrij te blijven

Rookvrije Omgeving

Zien roken, doet roken. Door omgevingen rookvrij te maken, beginnen minder jongeren met roken. Het helpt ex-rokers en stoppers om vol te houden gestopt te blijven. Bovendien wordt schadelijk meeroken voorkomen en versterkt het de rookvrije norm.

Als gemeente kun je zelf locaties in de openbare ruimte rookvrij verklaren. Dit kan **juridisch** worden vastgelegd, bijvoorbeeld via een APV. De meeste gemeenten doen het zonder regelgeving en formele handhaving. Zij stellen als eigenaar van de grond gedragsregels op. Ze duiden met materialen (bordjes of stoeptegels) aan dat een omgeving rookvrij is en dat rookvrij de norm is. Dit kan op verschillende locaties in de openbare ruimte, zoals speel- en sportplekken, gemeentelijke bushaltes en rondom ingangen van gebouwen met een publieke functie (gemeentehuis, bibliotheek, buurthuis etc.). Gebruikers van de locatie zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor de naleving van de rookvrije norm. Daarnaast kun je andere (maatschappelijke) organisaties stimuleren en inspireren zelf hun omgevingen rookvrij te maken. Bijvoorbeeld sportverenigingen, scouting-groepen, zorgorganisaties en horecaondernemers met een terras.

Voorbeelden van doelen zijn:

- Alle X (aantal) gemeentelijke speel- en sportplekken in de openbare ruimte zijn rookvrij voor eind X (jaar).
- Alle X (aantal) sportverenigingen zijn in X (jaar) gestimuleerd om aan de slag te gaan met rookvrij beleid. Voor einde X (jaar) zijn alle sportverenigingen in de gemeente rookvrij.
- Alle X (aantal) horecaondernemers met een terras zijn in X (jaar) geïnformeerd en gestimuleerd om hun terras rookvrij te maken.

Tip Wil je meer weten over de mogelijkheden in de openbare ruimte? Bekijk de [Q&A](#) met veelgestelde vragen.

Rookvrij Opgroeien

Naast de fysieke rookvrije omgeving, spelen educatie, sociale omgeving en (vroeg)signalering een rol in de preventie van nicotineverslaving bij jongeren. Plekken die hierbij van belang zijn, zijn de schoolomgeving, de thuisomgeving en de wijk. Het gaat onder andere om versterken van sociale emotionele ontwikkeling van jongeren, voorlichting en opvoedondersteuning aan ouders/verzorgers en deskundigheidsbevordering van docenten en jongerenwerkers.

Er zijn verschillende programma's en interventies beschikbaar die je als gemeente kunt inzetten om te voorkomen dat jongeren beginnen met nicotinegebruik. Bijvoorbeeld [Rookvrije Start](#) (inclusief [Rookvrije Ouders](#)), [Helder op School](#) (inclusief [Helder Opvoeden](#)) of [Opgroeien in een Kansrijke Omgeving](#). Mogelijk worden ze al ingezet in de gemeente en kun je hierbij aansluiten.

Voorbeelden van doelen zijn:

- Per januari X (jaar) zijn alle X (aantal) locaties waar JGZ-professionals werken rookvrij én worden (toekomstige) ouders met een stopwens doorverwezen naar Rookvrije Ouders.
- Er zijn minimaal X (aantal) deskundigheidsbevordering scholingen georganiseerd voor jongerenwerkers, zodat zij de juiste kennis en vaardigheden bezitten.

Rookvrij Leven

De meerderheid van de mensen die roken, willen stoppen met roken. Stoppen met roken loont altijd. Er zijn gezondheidseffecten op korte en lange termijn. Rookvrije locaties zetten mensen aan tot minder roken of stoppen met roken. Als steeds meer locaties in de gemeente rookvrij worden, is het extra belangrijk dat mensen die willen stoppen met roken zo goed mogelijk worden geholpen. Hiervoor kun je lokaal stoppen-met-rokenaanbod of campagnes (bijvoorbeeld [Stoptober](#)) gebruiken.

Onderzoek ook welke rol je als gemeente wilt spelen op het gebied van de lokale stoppen-met-rokeninfrastructuur. Denk aan professionals in wijkteams en het sociaal domein die een belangrijke rol kunnen spelen in de toeleiding naar passende stoppen-met-rokenondersteuning. Of aan deskundigheidsbevordering van zowel zorg- als welzijnsprofessionals, zodat zij rookgedrag kunnen bespreken en inwoners kunnen doorverwijzen naar passende ondersteuning. En het maken en delen van een sociale kaart met het lokale stoppen-met-rokenaanbod.

Roken komt vaker voor bij mensen uit kwetsbare groepen, zoals mensen met een lagere sociaaleconomische positie, migratieachtergrond of psychosociale problemen. Voor hen is het vaak moeilijker om te stoppen met roken. Zij kunnen baat hebben bij een integrale aanpak waarbij aandacht is voor achterliggende problematiek, zoals stress en schulden. Pharos heeft een [handreiking](#) voor GGD'en en gemeenten met adviezen en handvatten voor het maken van een integraal, persoonsgericht stoppen-met-rokenprogramma. Voor een wijkgerichte training kun je gebruik maken van de [handleiding](#) van onderzoeksinstituut IVO.

Voorbeelden van doelen zijn:

- *In X (jaar) wordt Stoptober uitgevoerd met lokale activiteiten.*
- *Het lokale stoppen-met-rokenaanbod is in kaart gebracht voor eind X (jaar) en professionals in zorg en welzijn leiden inwoners toe naar passende ondersteuning.*

Neem als startpunt de huidige situatie in rookvrij beleid en activiteiten. Vanuit daar kun je vervolgstappen en doelen bepalen. De lokale situatie en ervaringen met rookvrije omgevingen en stoppen met roken zijn daarbij belangrijk. Bijvoorbeeld de belangrijkste vragen die spelen, de positieve reacties, maar ook de bezwaren. Zo kun je rekening houden met wat er lokaal speelt bij het opstellen van de beleidsdoelen.

Tip Neem contact op met buurgemeenten (eventueel via de GGD) en kijk waar je kunt samenwerken.

Beleidsvorming en besluitvorming

De beleidsdoelen en de eventuele input van lokale partijen gebruik je om te formuleren op welke manier de gemeente zich gaat inzetten voor een Rookvrije Generatie en tabaks-ontmoediging. Kijk waar mensen enthousiast over zijn en sluit aan bij bestaande initiatieven. Zo kun je samen meer bereiken, zelfs met een beperkte inzet. Neem ook de lokale politieke wensen en ambities mee. Waar gewenst kun je prioriteiten stellen. Bepaal ook hoeveel budget er nodig is.

De gemeentelijke inzet kun je vastleggen in een tabaks-ontmoedigingsbeleid, maar het kan ook een reactie op een motie zijn. Afhankelijk van wat de aanleiding was en welke rol je als gemeente pakt. Voeg waar nodig een financiële verantwoording toe over de inzet van capaciteit en middelen. Vervolgens kun je het beleid of de aanpak laten vaststellen via de gemeentelijke route voor politiek-bestuurlijke besluitvorming.

Tip Er zijn veel voorbeelden van gemeenten die zich inzetten voor een Rookvrije Generatie en hoe zij tot dit besluit zijn gekomen. Soms is een motie in de raad de aanleiding, soms integraal beleid dat in een nota is vastgesteld of een convenant met meerdere lokale of regionale partijen. Voorbeelden van beleidsdocumenten, moties en plannen vind je op de [website](#) van de Rookvrije Generatie.

Communicatie

Als het beleid of de aanpak is vastgesteld, is het belangrijk om breed te communiceren dat je je als gemeente aansluit bij en inzet voor de beweging 'Op weg naar een Rookvrije Generatie'. Deel dit via een nieuwsbericht, plaats een bericht op sociale media of op de gemeentelijke website. Je kunt de boodschap ook uitdragen tijdens bijeenkomsten, een opening van een rookvrij terrein of in een (lokale) krant. De verantwoordelijke wethouder of de kinderburgermeester kunnen hier een rol in spelen. Maak in je communicatie zichtbaar wie er samenwerken aan de Rookvrije Generatie; dat getuigt van betrokkenheid en draagvlak op lokaal gebied. Daarnaast kun je aansluiten bij landelijke campagnes, zodat je blijvend aandacht houdt voor het thema.

3 Beleidsuitvoering

In deze stap gaat het om het opstellen van een uitvoeringsplan of het bepalen van de activiteiten. Hiervoor is het belangrijk om duidelijke afspraken te maken over de rolverdeling tussen de gemeente en de betrokken partijen, de looptijd en de kosten. Het kan zijn dat de uitvoering al begonnen is voordat er formele besluiten zijn genomen. Soms is de aanloop intensief, waardoor partijen denken dat ze klaar zijn zodra de gemeente het beleid heeft vastgesteld. Om de beweging 'Op weg naar een Rookvrije Generatie' te laten slagen, is het juist van belang dat verschillende partijen zich tijdens de uitvoering blijven inzetten.

Plan opstellen

Voor het opstellen van een plan start je met het maken van een overzicht van de doelen op het gebied van de Rookvrije Generatie en tabaksontmoediging. Vervolgens bepaal je welke projecten en activiteiten je kunt inzetten om deze doelen te bereiken. Zet per project of activiteit neer welke partijen betrokken zijn of moeten worden. Denk ook na wie verantwoordelijk is voor het behalen van het eindresultaat. Zijn er al bepaalde deadlines? Neem die dan alvast op. Mogelijk zijn bepaalde activiteiten van elkaar afhankelijk. Houd hier rekening mee in de planning. Zijn er belangrijke mijlpalen te verwachten? Die kun je gebruiken om een communicatieplan op te stellen.

Voor grote projecten of activiteiten kan er nog een plan van aanpak of projectplan worden gemaakt. Dit plan kun je laten opstellen door de partijen die betrokken zijn bij die betreffende activiteit. Hierin zijn (tussentijdse) resultaten, rolverdeling, planning en kosten belangrijke onderdelen. Breng als het nodig is ook de risico's in beeld. Laat een plan van aanpak of projectplan eventueel goedkeuren door een coördinerend ambtenaar.

Voorbeelden van activiteiten

- **Geef als gemeente het goede voorbeeld.** Dat kan door (de ingangen van) het gemeentehuis en de gemeentelijke terreinen rookvrij te maken en stoppen-met-rokenondersteuning te bieden aan ambtenaren. Denk ook na over stoppen met samenwerken met partijen die zakendoen met de tabaksindustrie, bijvoorbeeld een advies- of onderzoeksbureau.

- **Bepaal belangrijke communicatiemomenten** waarmee je de lokale beweging 'Op weg naar een Rookvrije Generatie' onder de aandacht brengt. Laat bijvoorbeeld de wethouder of de kinderburgermeester een rookvrij terrein feestelijk onthullen. Nodig eventueel (lokale) pers uit. Zichtbaarheid helpt ook bij het vergroten van draagvlak.
- **Communiceer over de stappen van alle partijen die lokaal samenwerken.** Dit kun je doen in een nieuwsbrief of op sociale media. Houd elkaar op de hoogte en benadruk de samenwerking door elkaars berichten te delen. Zo gaat de beweging leven in de gemeente.
- **Wijs sportverenigingen op de mogelijkheid om JOGG-Teamfit coaches in te zetten** om hen op weg te helpen met een rookvrij sportterrein. Een JOGG-Teamfit coach [begeleidt](#) sportverenigingen kosteloos met advies en tips.
- **Denk na over de naleving op rookvrije terreinen:** zorg voor rookvrije materialen, betrek (vrijwillige) beheerders en train ze in het aanspreken van bezoekers van de rookvrije locatie. Elkaar aanspreken op rookgedrag is gemakkelijker als er rookvrije materialen zichtbaar zijn. Laat medewerkers van rookvrije terreinen en in de openbare ruimte het goede voorbeeld geven door niet te roken bij bijvoorbeeld ingangen van sporthallen of -terreinen en tijdens onderhoudswerkzaamheden.
- **Koppel acties aan andere initiatieven binnen de gemeente,** bijvoorbeeld aan Helder op School, aan het Integraal Beheer van de Openbare Ruimte of aan subsidiegesprekken.
- **Het opnemen van de Rookvrije Generatie als subsidievoorwaarden** kan een goed instrument zijn om partijen te stimuleren om aan de slag te gaan met rookvrij of stoppen met roken. Denk ook aan vergunningen voor (kind)evenementen. Je kunt partijen ook belonen als zij rookvrij-beleid hebben geïmplementeerd. Bijvoorbeeld door het bieden van korting.
- **Breng het lokale stoppen-met-rokenaanbod in kaart** en deel dit met professionals en inwoners.
- **Zet samen met professionals** een lokaal [zorgpad](#) stoppen met roken op.
- **Stimuleer sociale wijkteams en zorgprofessionals om stoppen met roken bespreekbaar te maken.** Het [Trimbos-Instituut](#) heeft hiervoor verschillende materialen en scholingen beschikbaar. Bijvoorbeeld via het gebruik van de methode [VBA+](#).
- **Bedenk een manier om inwoners (waaronder kinderen) te blijven betrekken.** Een jaarlijkse bijeenkomst of heldere communicatie kan helpen.
- **Vier successen en zet lokale initiatieven in het zonnetje.** Bijvoorbeeld door het organiseren van een jaarlijkse 'Rookvrij Award'. Laat inwoners en een lokale jury stemmen op initiatieven die een waardevolle bijdrage leveren aan een Rookvrije Generatie. Door deze mooie voorbeelden onder de aandacht te brengen, inspireer je anderen om ook aan de slag te gaan.

Tips Op www.rookvrijegeneratie.nl/gemeente vind je voorbeelden van beleidsplannen en casussen van en voor gemeenten.

Op www.rookvrijterrein.nl vind je verschillende materialen om een rookvrij terrein aan te duiden. Er zijn soms acties voor gratis materialen.

4 Evaluatie

Het is belangrijk om vanaf het begin de voortgang bij te houden. Zo kun je laten zien wat er in de gemeente gerealiseerd wordt en wat voor effecten het beleid heeft. Waar nodig kun je tussentijds bijsturen of verbeteringen doorvoeren. Als veel partijen actief zijn, is monitoren en evalueren een verantwoordelijkheid van alle betrokkenen. Zo kan iedereen ervan leren en trots zijn op de resultaten die worden behaald.

Voorbeelden van evaluatie

- **Formuleer helder wanneer en op welke aspecten je evalueert.** Bijvoorbeeld: jaarlijks per doel en/of activiteit.
- **Maak afspraken over hoe je evalueert en wie de evaluatie uitvoert.** Bijvoorbeeld: de coördinerend ambtenaar haalt mijlpalen/resultaten op bij partijen.
- **Evalueer tussentijds waar verschillende partijen staan in het traject** en wat goed gaat en wat de leerpunten zijn. Gebruik deze ervaringen om bij te sturen of verbeteringen door te voeren. Dit is ook van belang voor het behoud van draagvlak. Bijvoorbeeld: een bijeenkomst om inspirerende voorbeelden te delen en met knelpunten aan de slag te gaan.
- **Denk aan een (klein) onderzoek naar de ervaringen van bezoekers van rookvrije plekken.** Bijvoorbeeld via interviews of een online vragenlijst.
- **Bepaal hoe je de evaluatie presenteert aan de gemeenteraad** en hoe andere betrokkenen, waaronder samenwerkingspartners en inwoners, worden geïnformeerd over tussentijdse resultaten. Zo behoud je draagvlak en betrokkenheid. Bijvoorbeeld: een voortgangsrapportage aan de gemeenteraad, een webinar of een bijeenkomst met partijen.

Borging

Voor een duurzame aanpak, is het belangrijk dat activiteiten worden opgenomen in regulier gemeentelijk beleid met structurele financiering. Bestuurlijk draagvlak is hierbij van belang. Besteed daarom tijdig aandacht aan de borging. Gebruik de voortgang en evaluatie om te laten zien wat er is bereikt, zowel richting college en raad als richting maatschappelijke partijen en inwoners. Houd hierbij wel rekening dat preventie tijd kost en het niet altijd direct resultaat oplevert.

Borging kan plaatsvinden op meerdere niveaus en in samenwerking met lokale partijen. Ga op zoek naar partijen die enthousiast zijn om blijvend aandacht aan rookvrij te besteden. Kijk welke activiteiten bij welke partij aansluiten en hoe ze in bestaande structuren en systemen passen. Aansluiting zoeken bij ander beleid, zoals Positieve Gezondheid of preventie van middelengebruik, is ook een manier om de aanpak te borgen. De opgedane ervaringen en leerpunten kun je gebruiken om verbeteringen voor de toekomst door te voeren.

Tip Maak gebruik van bestaande monitors, zoals de verschillende GGD **gezondheidsmonitors**.

Kijk op www.rookvrijegeneratie.nl/gemeente voor meer informatie, inspiratie en materialen.

Heb je nog vragen? Neem dan contact op via: info@rookvrijegeneratie.nl

Kijk voor meer informatie over de Rookvrije Generatie op: www.rookvrijegeneratie.nl

Bijlagen

Landelijke situatie (januari 2025)

Er zijn verschillende wetten en landelijke akkoorden die relevant zijn voor gemeenten. Het is goed om rekening te houden met wettelijke kaders. Daarnaast kunnen de wetten en akkoorden aanleiding geven om als gemeente aan de slag te gaan met tabaksontmoedigingsbeleid.

Lees hieronder welke wettelijke kaders er zijn en welke mogelijkheden verschillende akkoorden bieden. Verder zetten verschillende landelijke partijen zich in voor de Rookvrije Generatie en tabaksontmoediging. Zij bieden ook ondersteuning en advies aan gemeenten.

Wetten en landelijke akkoorden

Wet publieke gezondheid

In de [Wet publieke gezondheid](#) (Wpg) staat het wettelijke kader voor het nemen van gezondheidsbevorderende en -beschermende maatregelen voor de bevolking in het algemeen en specifieke groepen. Preventie staat centraal binnen de Wpg. Alle activiteiten zijn gericht op het voorkomen van gezondheidsproblemen en het bevorderen van welzijn. De wet gaat over collectieve preventie, infectieziektebestrijding, jeugdgezondheidszorg en ouderengezondheidszorg.

Als gemeente ben je verantwoordelijk voor de lokale invulling en uitvoering van de Wpg. Voor de Wpg bestaan geen landelijk vastgestelde bekostigingsregels. Als gemeente stel je je eigen regels vast rond de bekostiging van preventie, zorg en ondersteuning. De uitgaven neem je op in de gemeentelijke begroting. Preventieve activiteiten voor een Rookvrije Generatie en tabaksontmoediging passen binnen de kaders van de Wpg.

Tabaks- en rookwarenwet

De [Tabaks- en rookwarenwet](#) is bedoeld om tabaksgebruik te beperken en niet-rokers te beschermen. In de afgelopen jaren zijn er aanpassingen gedaan voor aanverwante producten en additieven, zoals e-sigaretten. In de wet staat onder andere het volgende:

- Roken is [verboden](#) in alle openbare binnenruimten en binnen in de horeca. Het roken onder een overkapping of afdakje dat onderdeel is van een gebouw of hieraan vastzit, is ook verboden. In de buitenruimte is het op onderwijsterreinen verboden.
- Speciale inpandige rookruimtes zijn verboden: zowel in openbare gebouwen, horecagelegenheden en bedrijfspanden.
- Geen verkoop aan jongeren onder de 18 jaar: winkeliers mogen geen tabaks- of aanverwante producten verkopen aan jongeren onder de 18 jaar.
- Tabaksreclame is verboden: in elke vorm, behalve binnen in de tabaksspeciaalzaak.
- Sponsoring van evenementen door de tabaksindustrie is verboden.
- Beperking van verkooppunten: zo is online verkoop verboden sinds 1 juli 2023 en verkoop in supermarkten en horeca sinds 1 juli 2024.

Personen en bedrijven die de regels overtreden riskeren een boete. De Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) [handhaaft](#) deze wet en voert hiervoor controles uit. Als gemeente heb je op grond van de Tabaks- en rookwarenwet geen handhavingstaken.

Omgevingswet

Sinds 2024 is de Omgevingswet van kracht. Deze wet biedt gemeenten de gelegenheid om het beleid en de aanpak voor een gezonde leefomgeving steviger te verankeren. Je krijgt als gemeente meer ruimte voor lokaal maatwerk door decentralisering van taken. Je kunt gemeentelijke ambities formuleren en een eigen omgevingsvisie en -plan ontwikkelen, waarin je gezondheid expliciet meeneemt. Dit betekent dat gezondheid op lokaal niveau meer aandacht krijgt in de afwegingen. Hiervoor is een goede samenwerking tussen het sociaal en fysiek domein nodig.

Nationaal Preventieakkoord

Het [Nationaal Preventieakkoord](#) is een landelijk kader met afspraken om roken, overgewicht en problematisch alcoholgebruik terug te dringen. Zo moet het ervoor zorgen dat kinderen rookvrij kunnen opgroeien. Het Nationaal Preventieakkoord is een afspraak tussen verschillende partijen, waaronder de landelijke overheid, Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en GGD GHOR Nederland. In het akkoord staat de ambitie van een Rookvrije Generatie in 2040: 0% van de jongeren en niet meer dan 5% van de volwassenen rookt.

Gemeenten kunnen zelf aan de slag met een lokaal preventieakkoord. In dit akkoord vertaal je de landelijke afspraken naar de lokale situatie en activiteiten. Nodig verschillende lokale partijen uit om aan te sluiten, zodat je samen kan werken. Bijvoorbeeld om omgevingen rookvrij te maken, zoals speeltuinen, sportverenigingen en zorginstellingen en een wijkgerichte stoppen-met-roken aanpak.

Gezond en Actief Leven Akkoord

In het [Gezond en Actief Leven Akkoord](#) (GALA) hebben de VNG, GGD GHOR Nederland, Zorgverzekeraars Nederland en het ministerie van VWS gezamenlijk afspraken gemaakt over gezondheid en welbevinden. De stip op de horizon is een gezonde generatie in 2040 met weerbare gezonde mensen die opgroeien, leven, werken en wonen in een gezonde leefomgeving met een sterke sociale basis. In het bijzonder is er aandacht voor mensen met gezondheidsachterstanden en mensen in een kwetsbare situatie.

In het GALA zijn de ambities van het Nationaal Preventieakkoord overgenomen. Voor gemeenten is opgenomen dat ze de Rookvrije Generatie met concrete doelen en activiteiten opnemen in een lokaal preventieakkoord of hun eigen Nota Gezondheidsbeleid. Gemeenten kunnen het invoeren van rookvrije omgevingen stimuleren, het op wijkniveau stoppen met roken ondersteunen en maatschappelijke organisaties stimuleren om rookvrij beleid te voeren.

Tabaksontmoediging heeft geen specifiek geoormerkt geld in de brede SPUK voor gemeenten. De doelen en activiteiten voor tabaksontmoediging kun je wel onder andere GALA thema's scharen. Bijvoorbeeld onder Opgroeien in een Kansrijke Omgeving. Dit gaat over middelengebruik, waaronder roken. Verder is er binnen de brede SPUK budget voor de preventie-infrastructuur en voor het verkleinen van gezondheidsverschillen. Dit biedt ook ruimte voor tabaksontmoedigingsactiviteiten, aangezien roken de belangrijkste oorzaak is van sociaal-economische gezondheidsverschillen.

WHO-Kaderverdrag

Op grond van artikel 5.3 van het WHO-Kaderverdrag (WHO Framework Convention on Tobacco Control, FCTC) is de [Nederlandse overheid](#) zeer terughoudend in contacten met de tabaksindustrie. Hierdoor wordt voorkomen dat de tabaksindustrie invloed kan uitoefenen op het tabaksbeleid. Dit geldt voor de gehele Nederlandse overheid, dus ook voor gemeenten.

Ondersteuning voor gemeenten

Verschillende landelijke partijen bieden ondersteuning voor gemeenten die aan de slag willen met de Rookvrije Generatie en tabaksontmoediging. Hierbij gaat het onder andere om informatie, materialen en advies.

GGD - GGD GHOR Nederland

Heb je vragen over of behoefte aan ondersteuning in de vorm van advies en kennis rondom de rookvrije omgeving? Of de geleerde lessen van de wijkaanpak rookvrij leven? Neem dan contact op met de [GGD](#) in jouw regio. GGD GHOR Nederland coördineert de verdeling van middelen en stimuleert dat GGD'en hun gemeenten actief ondersteunen op het gebied van de Rookvrije Generatie en campagnes zoals Stoptober. Daarnaast neemt GGD GHOR Nederland deel aan diverse landelijke partnerships namens de GGD'en.

Vereniging voor Nederlandse Gemeenten

De VNG stimuleert gemeenten tot het formuleren van een lokale aanpak waar de Rookvrije Generatie en tabaksontmoediging onderdeel van uitmaakt. Op de [website](#) is meer informatie te vinden over beleid bij gemeenten. Je kunt ook een vraag stellen op het VNG-forum [gezondheidsbeleid](#).

Trimbos-instituut

Het Trimbos-instituut doet onderzoek naar roken en tabaksontmoediging en verspreidt kennis daarover. Gemeenten kunnen bij het Trimbos-instituut terecht voor onderzoek, advies, training en implementatie. Op de [website](#) vind je informatie over trends in rookgedrag, over ondersteuning bij stoppen met roken en wetenschappelijk onderzoek. Daarnaast vind je informatie over verschillende landelijke projecten, zoals Rookvrije Start, Rookvrije Zorg en RookStopZorg. Met de [Scanner Lokaal Rookbeleid](#) brengen onderzoekers voor gemeenten de lokale situatie in kaart en brengen ze advies uit.

Pharos

Pharos zet zich onder andere in voor een rookvrije omgeving voor iedereen en om stoppen-met-rokenzorg persoonsgericht en inclusief te maken. Ze combineren kennis uit de wetenschap met ervaringsdeskundigheid. Op de [website](#) vind je begrijpelijk voorlichtingsmateriaal, trainingen voor professionals en goede voorbeelden over het bereiken en betrekken van inwoners. Daarnaast biedt Pharos informatie en advies om aan de slag te gaan met een lokale integrale [stoppen-met-rokenaanpak](#).

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu

Het RIVM biedt via het [Loket Gezond Leven](#) ondersteuning aan gemeenten. Het gaat om integraal en preventief werken aan gezondheid en welzijn van inwoners. Integraal werken aan rookpreventie levert namelijk de meeste gezondheidswinst voor inwoners op. Het RIVM biedt kennis en advies om te komen tot een samenhangende aanpak.

Rookvrije Generatie - Gezondheidsfondsen voor Rookvrij

De beweging 'Op weg naar een Rookvrije Generatie' is een initiatief van Hartstichting, KWF en Longfonds vanuit de samenwerking Gezondheidsfondsen voor Rookvrij. Op de speciale webpagina voor [gemeenten](#) vind je naast dit stappenplan andere praktische informatie. Bijvoorbeeld inspirerende voorbeelden en ervaringsverhalen van andere gemeenten. Of voorbeelden van beleidsplannen en documenten van én voor gemeenten. Neem bij vragen contact op via info@rookvrijegeneratie.nl.